

юридические науки: научно-теоретический журнал. – 2014. – № 13. – С. 175-182.

3. Самищенко С.С. Современная дактилоскопия: теория, практика и тенденции развития: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Сергей Степанович Самищенко. – М., 2003. – 369 с.

4. Соколова О.А. Фальсификация следов и отпечатков рук человека / О.А. Соколова // Судебная экспертиза. – 2012. – № 4 (32). – С. 57-72.

5. Талецкий Н.С. Фальсификация отпечатков папиллярных узоров пальцев рук как основной способ преодоления идентификационных биометрических систем защиты / Н.С. Талецкий // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2015. – № 5. – С. 228-234.

УДК 343.133

Юрчишин В.М.,

д-р юрид. наук, доцент,
почесний працівник прокуратури України,
завідувач кафедри кримінальної юстиції
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету “Одеська юридична академія”

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАСТОСУВАННЯМ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ, ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В ЗОНІ АТО: ОБМЕЖЕННЯ ЧИ ДОЦІЛЬНІСТЬ

Публікація присвячена дослідженню характеру співвідношення прокурорського нагляду та судового контролю при застосуванні запобіжних заходів, затримання особи в зоні АТО. Досліджуються повноваження слідчого судді при застосуванні запобіжних заходів, а також розширення повноважень прокурора (процесуального керівника) – в районі проведення АТО.

Ключові слова: прокурорський нагляд за досудовим розслідуванням, процесуальний керівник, слідчий суддя, досудове розслідування.

Публикация посвящена исследованию характера соотношения прокурорского надзора и судебного контроля при применении мер, задержание лица в зоне АТО. Исследуются полномочия следственного судьи при применении мер, а также расширение полномочий прокурора (процессуального руководителя) – в районе проведения АТО.

Ключевые слова: прокурорский надзор за досудебным расследованием, процессуальный руководитель, следственный судья, досудебное расследование.

The publication is devoted to the investigation of the nature of the relationship between prosecutorial supervision and judicial control in the application of preventive measures, the detention of a person in the antiterrorist operation zone. The powers of the investigating judge are investigated in the application of preventive measures, as well as the extension of powers of the prosecutor (procedural director) – in the area of antiterrorist operation.

Keywords: prosecutor's supervision of pre-trial investigation, procedural director, investigator, pre-trial investigation.

Постановка проблеми. За чинним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК), у досудовому розслідуванні суттєво змінилися: кількість досудових стадій кримінального провадження, чисельний склад владних суб'єктів досудового розслідування та зміст виконуваних ними функцій.

Разом із тим, у чинному процесуальному законі не визначено природу, кількість та зміст кримінальних процесуальних функцій, що виконує кожний владний суб'єкт у досудовому розслідуванні. Зазначене не сприяє підвищенню ефективності досудового розслідування й зумовлює нагальну потребу здійснення наукових досліджень з проблем визначення комплексу кримінальних процесуальних функцій кожного владного суб'єкта в досудовому розслідуванні. Вони мають бути спрямовані на розв'язання зазначених проблем і надати законодавцеві теоретично обґрунтовані висновки й пропозиції щодо подальшого вдосконалення правового регулювання реалізації функцій владними суб'єктами досудового

розслідування. Викладене стосується й функцій одного з ключових суб'єктів досудового розслідування – прокурора, який має широкі повноваження щодо процесу розслідування та використання його результатів.

Аналіз дослідження даної проблеми. Значний внесок у вивчення проблем реалізації прокурором функцій у досудовому розслідуванні зробили сучасні українські науковці: Ю. П. Аленін, І. В. Басиста, В. Д. Бринцев, Л. М. Давиденко, В. В. Долежан, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, Л. Р. Грицаєнко, Ю. М. Грошевий, В. С. Зеленецький, О. В. Капліна, П. М. Каркач, Г. К. Кожевніков, І. М. Козьяков, Т. В. Корнякова, В. П. Корж, М. Й. Курочка, О. П. Кучинська, О. М. Литвак, Л. М. Лобойко, В. Г. Лукашевич, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. І. Мичко, В. Т. Нор, В. П. Півненко, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, М. В. Руденко, Г. П. Середа, В. М. Стратонов, В. В. Сухонос, В. М. Тertiшник, О. М. Толочко, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, П. В. Шумський, М. К. Якимчук, О. Г. Яновська та ін.

Оцінюючи їх істотну роль у розробці теорії кримінальних процесуальних функцій, слід зазначити, що наразі серед учених-правознавців ще не досягнуто єдності поглядів щодо низки важливих питань із цієї проблематики. Більшість проведених досліджень виконана на методологічному підґрунті минулого, без урахування гармонізації вітчизняного кримінального процесуального законодавства, зокрема сучасних вимог чинного КПК України 2012 р. та європейських стандартів кримінального судочинства.

Викладене свідчить про наявність наукової проблеми, яка полягає в недостатній розробленості у вітчизняній доктрині кримінального процесу теорії функцій прокурора в досудовому розслідуванні, яка б ґрунтувалася на результатах наукових досліджень, здійснених на сучасній методологічній базі з урахуванням процесу кардинального реформування кримінального процесуального законодавства.

Метою даної статті є дослідження характеру співвідношення та взаємодії прокурорського нагляду (у формі процесуального керівництва) та судового контролю під час

застосування запобіжних заходів, затримання особи в умовах проведення АТО.

Виклад основного матеріалу. Радянський кримінальний процес не знав такого суб'єкта як слідчий суддя із-за відсутності судового контролю як процесуальної функції. Лише в 1992 р. за розслідуванням кримінальних правопорушень було запроваджено судовий контроль у формі оскарження до суду постанов органів досудового розслідування і прокурора про відмову у порушенні кримінальної справи (ст. 236-1 КПК України 1960 р.) та про закриття кримінальної справи (ст. 236-5 КПК України 1960 р.). Після прийняття у 1996 р. Конституції України і проведення в 2001 р. так званої “малої” судової реформи судам загальної юрисдикції було надано право на розгляд будь-яких скарг на дії і рішення органів дізнання (ст. 110 КПК України 1960 р.), досудового слідства (ст. 234 КПК України 1960 р.) і прокурора (ст. 236 КПК України 1960 р.), а також запроваджено судовий порядок взяття підозрюваного, обвинуваченого під варту та видачі рішень на право здійснення деяких слідчих дій, пов'язаних з обмеженням конституційних прав громадян.

Ці законодавчі новели були продиктовані бажанням України виконати Конституцію України і приєднатися до країн, які живуть в умовах демократичної правової держави, де суд є головним гарантом захисту прав людини. Запровадження судового контролю на досудовому розслідуванні обумовлене й необхідністю надійно захистити права людини в найгострішій сфері соціальної практики, де постійно застосовуються примусові заходи процесуального характеру.

З прийняттям у 2012 р. нового КПК України, судовий контроль зайняв одне з провідних місць у досудовому розслідуванні [5]. Більше того, всі норми КПК України повністю узгоджуються з конституційними, запроваджена детальна правова регламентація процедури здійснення слідчим суддею судово-контрольної функції, чітко визначені об'єкт і межі судового контролю у досудовому розслідуванні.

Необхідність судового контролю у досудовому розслідуванні обумовлена розподілом державної влади на законодавчу, виконавчу і судову (ст. 6 Конституції України) та визнанням судових органів основними гарантами захисту прав людини і громадянина (ст. 124 Конституції України) [4, с. 52]. Відповідно до цього, будь-яке обмеження конституційних прав, свобод і законних інтересів особи, в тому числі і в стадії досудового розслідування, можливе тільки на основі судового рішення.

Крім основного призначення судового контролю – захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, він також сприяє ефективному розслідуванню кримінальних правопорушень і забезпеченню оптимальних умов для відправлення правосуддя. Остання мета найбільше характеризує основне призначення і сутність судового контролю у досудовому розслідуванні. Дане концептуальне положення не тільки вказує на контрольний характер судової діяльності у досудовому розслідуванні, але й на взаємозв'язок останньої з подальшим судовим розглядом.

Під час проведення антитерористичної операції (АТО) виникла необхідність повернути тимчасово прокурору функції забезпечення заходів кримінального провадження, а тому, 12 серпня 2014 р. Верховна Рада України ухвалила три Закони, що регламентують певні повноваження правоохоронних органів у районі проведення АТО: Закони України “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану та у районі проведення антитерористичної операції” [3], “Про внесення змін до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, на строк понад ніж 72 години” [2]. Цими законами передбачено, що прокурор в ході розслідування окремих складів злочинів у районі проведення АТО без рішення суду вирішує питання про здійснення обшуку житла чи іншого володіння особи, проведення

негласних слідчих (розшукових) дій, а також про тримання особи під вартою на строк до тридцяти діб.

У процесуальній літературі висловлено правильну думку про те, що зазначені закони можуть призвести до грубого, масштабного порушення загально визначених міжнародних стандартів у царині прав людини, зокрема визначених в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та положень Конституції України. Попри публічне засудження ухвалених законів правозахисниками та громадськими організаціями, вони були оперативно підписані Президентом України і набули чинності [1].

Передавання прокуророві суддівських повноважень, якими обмежуються конституційні права громадян, не лише суперечить Основному закону нашої держави (статті 29-31), а й позбавлене “процесуальної логіки”. Бо у кримінальному процесі, де елементи змагальності мають перевагу над інквізиційними елементами, сторона обвинувачення не повинна мати навіть “тимчасового” права позбавляти конституційних прав сторону захисту. Разом з тим, йде війна, яка вимагає оперативності та мобільності під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, яка властива тільки прокурорському нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Висновки. Протидія терористичній діяльності вимагає від правоохоронних органів не тільки мобільності та узгодження дій, а в першу чергу оперативності, а тому тимчасове розширення функцій прокурора щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування є доцільним.

Література:

1. Банчук О. Про “диктаторські” закони демократичної держави [Електронний ресурс] / О. Банчук, Б. Малишев. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011>.
2. Закон України від 12.08.2014 р. “Про внесення змін до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” щодо превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до

терористичної діяльності, на строк понад ніж 72 години” // Відомості Верховної Ради, 2014. – № 39. – Ст. 2007.

3. Закон України від 12.08.2014 р. “Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції” // Відомості Верховної Ради, 2014. – № 39. – Ст. 2008.

4. Конституція України: чинне законодавство: Офіц. Текст. – К.: Алерта, 2016. - 80 с.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 груд. 2016 р. : (Офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2016. – 372 с.